

Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsellik Hakkında Konuşma Stratejileri ve Öz-Yeterlikleri

Seda Donat Bacıoğlu^a ve Dilber Tezel^b

Öz

Bu çalışmanın amacı, ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgilerini, çocuklarıyla cinsellikle ilgili iletişimlerini ve bir cinsel eğitim programının içeriği hakkındaki görüşlerini değerlendirmektir. Araştırmanın verileri, 3-14 yaş arası çocuğa sahip 230 ebeveynlerden toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak, Ebeveyn ve Çocuk Cinselliği Anketi kullanılmıştır. Nicel veriler için, ortalama, standart sapma, Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ve regresyon analizi; nitel veriler için içerik analiziyle frekans hesaplama kullanılmıştır. Bulgular, ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgileri medya, internet ve ailelerinden aldıklarını göstermiştir. Ebeveynler çocuklarıyla konuşurken; cinsel bölgeleri koruma, cinsiyet farkları ve vücuttaki değişiklikler konuları üzerinde durduklarını bildirmişlerdir. Ayrıca çocuklarıyla konuşurken iletişimi kolaylaştırmak için, kullandıkları dile dikkat ettikleri, ortam sağladıkları, görsel veya işitsel bir materyal üzerinden konuşmayı tercih ettikleri görülmüştür. Ebeveynler ayrıca planlanabilecek bir cinsel eğitim programının müfredatında çocuğu cinsel istismardan koruma bilgilerinin verilmesinin kendilerine yararlı olacağını bildirmişlerdir. Sonuçlar ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ebeveynlik, cinsellik konuşma stratejileri, ebeveynlik öz-yeterliği, cinsel eğitim

Makale Hakkında

Gönderim tarihi: 16.06.2020

Düzeltilme tarihi: 26.10.2020

Kabul tarihi: 08.11.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 17.12.2020

Giriş

Cinsellikle ilgili ebeveyn-çocuk arasındaki iletişim, ebeveynler ya da ebeveyn figürleri ile çocukları arasında cinsiyet, cinsellik ve cinsel sağlık konuları dâhil olmak üzere cinsel konularda kurulan çift yönlü iletişimdir (Flores ve Barroso, 2017). Diğer gelişim alanları gibi cinsel gelişimin de temelleri çocuklukta atılır. Yaşamın ilk yıllarından itibaren bebeklerin anne babaları tarafından sevilmesi ve dokunulması aralarında bağlar kurulmasını ve bebeğin güven duygusunun gelişmesini sağlar. Bebeğin büyüdükçe kendi bedenini keşfetmesi, cinsel organlarının farkına varması, cinsiyet kavramını öğrenmesi ve cinsiyetine uygun davranışlar içinde olması beklenmektedir. Erken çocukluktan ergenliğe giden cinsel gelişim sürecinde, çocuklar bedenlerindeki farklılıklar, değişikliklerle ilgili bilgilenme ihtiyacı hissedebilirler ve bulunduğu dönemin özelliklerine uygun yetişkinlerin de *cinsel* olarak tanımlayabileceği bir takım

^a Trakya Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, sedadonatbacioglu@trakya.edu.tr, ORCID:0000-0001-9901-0601

^b Trakya Üniversitesi, Zihin Engelliler Eğitimi ABD, dilbertezel@trakya.edu.tr, ORCID:0000-0003-3151-5739

davranışlar sergilerler (Graaf ve Rademakers, 2006). Zaman zaman ebeveynlerine bazı sorular—genital farklılıklar, doğum ve hamilelik gibi—sorular (Brilleslijper-Kater ve Baartman, 2000). Çocuğun ilk eğitimcileri olan ebeveynlerin, çocuğun cinsel gelişimi ve cinsel eğitim ile ilgili bilgi sahibi olması (Morovska, Walsh, Grabski, ve Fletcher, 2015) bu bilgiyi uygun zamanda ve uygun şekilde iletişim yoluyla çocuğunun yararına kullanması çocuğun cinsel konulardaki tutumlarını şekillendirmede oldukça önemlidir (Dilorio, Pluhar ve Belcher, 2003). Ancak önemine rağmen, pek çok ebeveyn için cinsellik hakkında çocuklarıyla konuşmak geçmişten günümüze hiçbir zaman kolay olmamıştır (Beckett vd., 2010). Bu nedenle de az sayıda ebeveyn çocuklarıyla cinsellik hakkında iletişim kurar (Byers, Sears ve Weaver 2008; Dilorio, Pluhar ve Belcher 2003). Bu durumun böyle olmasının bazı nedenleri vardır: (1) Ebeveynler cinsellik hakkında bilgi sahibi değildirler ve kendilerine bu konuda güvenmezler; (2) ebeveynler cinsellik hakkında konuşurken utanıp sıkılırlar (3) çocuğu uyararak masumiyetini yok etme korkusu yaşarlar, etkili iletişim becerisine sahip olmayabilirler (4) sosyal tabular, inançlar ve kültürel tutumlardan etkilenmektedirler (Bayrak, Başgöl ve Gündüz, 2011; Çalışandemir, Bencik ve Artan 2008; Deniz ve Gözütok, 2017; Jerman ve Konstantin 2010; Stone, Ingham, ve Gibbins 2013).

Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşabilmeleri için bilgi sahibi olmaları önemlidir. Bu konudaki araştırmalar; ebeveynlerin bilgi seviyelerinin yetersiz olduğunu göstermektedir (Heller ve Johnson, 2010; Jerman ve Constantine, 2010; Martin ve Torres, 2014; Meschke ve Dettmer, 2012). Ebeveynler çocukluklarında kendi ebeveynlerini yetersiz olarak görmekte, çocukla bu konuda nasıl iletişim kurulacağını modelledikleri bir ebeveynleri olmadığı için kendilerini iyi bir cinsel eğitimci olarak görmemektedirler (Eastman vd., 2005; Kenny ve Wurtele, 2013). Bazı ebeveynlerde ise, “kendi ergenlik dönemlerinde yaşadıkları riskli cinsel deneyimleri çocuklarının yaşamaması düşüncesi” çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşmalarını başlatma sebebi olabilmektedir (Grossman, Tracy, Richer ve Erkut, 2015). Ebeveynlerin, cinsellik hakkında iletişim kurma ile ilgili korku ve kaygılarına karşın erken yaşlardan başlayarak çocukla cinsellik hakkında iletişim kurmanın doğru olduğuna dair de önemli kanıtlar vardır (Huebner ve Howell 2003; Li, Stanton ve Feigelman, 2000). Küçük yaşlardan başlayarak kapsamlı bir cinsel eğitim alan çocuklarda, kendilerinde meydana gelen fiziksel ve duygusal gelişimleri anlama ve kabullenme, bedeni hakkında pozitif duygular taşıma, bireysel farklılıkları kabullenme, cinsiyet hakkında olumlu duygular taşıma, cinsel konular hakkında rahat konuşabilme, uygun ve uygun olmayan cinsel davranışları anlayabilme, cinsel istismara karşı kendini koruyabilme özelliklerinin geliştiği bildirilmiştir (Dixon, 2010). Ancak, cinsellik konusunda ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma sıklığı ve tutarlılıkları ile ilgili araştırmalar; başlatılan iletişimin çoğu kez ebeveynlerin hayal kırıklığı ve konuşmada rahat olamaması nedeniyle bitirildiğini, ara sıra veya bir defalık konuşmayla sınırlı kaldığını göstermektedir (Aronowitz ve Agbeshie, 2012; Coffelt, 2010; Dennis ve Wood, 2012; Meschke ve Dettmer, 2012). Boylamsal bazı araştırmalar, iletişimin sürekli olması halinde, çocukların küçükken daha fazla öğretici bilgi aldıklarını ve zamanla bu konuşmaların işbirlikçi ve açık diyaloglara dönüştüğünü ortaya koymuştur (Collins, Angera ve Latty, 2008).

Alan yazında, ebeveyn-çocuk arasındaki iletişime etki eden bazı değişkenlerden bahsedilmiştir (Flores ve Barroso, 2017). Bu değişkenler arasında

ebeveyn ve çocuğun cinsiyeti, konuşulan konunun özelliği, ebeveynlerin iletişim stilleri, sesinin tonu, kullandığı dil, konuşulan konunun sonuçlarına ve gelecekteki etkilerine odaklanma sayılabilir. Araştırmalar, ebeveynlerin kız çocuklarıyla olan iletişiminin, erkek çocuklarla olandan daha önce başladığını (Beckett vd., 2010), ailede en çok annelerin iletişim kurduğunu göstermektedir (Sneed, Somoza, Jones ve Alfaro, 2013). Ebeveynlerin cinsellikle ilgili belirli konular hakkında konuşurken özele girmeden daha genel düzeyde iletişim kurdukları (Kapungu vd., 2010; La Sala, 2015); açık-dürüst konuşmayı tercih ettikleri (Murray, Stauss, Boyas ve Bivens, 2014), kaçınan ve sessiz oldukları da görülmektedir (Baier ve Wampler, 2008). Babaların konuşurken titiz ve ciddi ses tonu kullandıkları, ebeveynlerin bazılarının ise merak uyandırmayacak şekilde örtülü dil kullandıkları bildirilmiştir (Aronowitz ve Agbeshie, 2012; Nielsen, Latty ve Angera, 2013). Çalışmalar, ebeveynlerin cinsellikle ilgili konuşmalarında, genellikle uyarıcı/yasaklayıcı ifadeler yer aldığını da göstermektedir (Jerman ve Constantine, 2010; Meschke ve Peter, 2014).

Ülkemizde, ebeveynlerin çocuklarıyla cinselliğe dair nasıl bir iletişim kurdukları ve çocuklarına cinsel eğitim verip vermediklerine ilişkin yapılan araştırmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Araştırmalar incelendiğinde; ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik konularında konuşmayı tercih etmedikleri, çocukların cinsellik hakkında sorduğu soruları duymazlıktan gelerek üstünü kapattıkları yönünde bulgulara yer verilmiştir (Ceylan ve Çetin, 2015; İşler ve Gürşimşek, 2018). Çocuklarıyla cinsel konularda konuşan ebeveynlerin ise konuşma esnasında kendilerini yetersiz, huzursuz, rahatsız ve heyecanlı olarak nitelendirdikleri belirtilmektedir (Tuğrul ve Artan, 2001). Ulusal ve uluslararası birçok araştırma, ebeveynlerin cinsel eğitimin önemli ve gerekli olduğu görüşüne sahip olduklarını göstermektedir (Eliküçük ve Sömez, 2011; İşler ve Gürşimşek, 2018; Orak ve Bektaş, 2010; Morowska vd., 2015; Robinson, Smith ve Davies, 2017).

Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik konusunda iletişim kurmalarına yardımcı olmak üzere kanıta dayalı cinsel eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Bu tür programları geliştirmek için de, çocukların cinselliklerine ilişkin ebeveynlerin görüşleri, ebeveyn davranışlarının belirleyicileri ve çocuklarıyla cinsellik konusunda iletişim kurmada ebeveynlerin öz-yeterliğini yordayan faktörlerin incelenmesi ve ebeveynlerin cinsel eğitim programının içeriğine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktadan hareketle planlanan bu araştırmanın üç ana amacı vardır: (1) Ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgi ve deneyimlerini incelemek; (2) ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşmada öz-yeterliğin belirleyicilerini araştırmak ve (3) ebeveynlerin cinsel eğitim ve bir cinsel eğitim programının içeriği hakkındaki görüşlerini değerlendirmek. Araştırmanın belirlenen amaçları doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aramaya çalışılmıştır:

1. Ebeveynlerin çocuk cinselliği ile ilgili bilgi kaynakları nelerdir?
2. Ebeveynler çocuklarıyla cinselliği nasıl konuşuyorlar?
3. Ebeveynler cinsellik hakkında konuşmayı kolaylaştırmak için neler yapmaktadırlar?
4. Ebeveynlerin çocuk cinselliğiyle ilgili bilgi ve deneyimleri, çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşma stratejileri ve öz-değerlendirmelerinin ebeveynlik öz-yeterlik düzeylerini yordama gücü nedir?

5. Ebeveynler çocuğa verilecek cinsel eğitimi ne düzeyde önemli görmektedirler?
6. Ebeveynlerin cinsel eğitim programının içeriğine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, elde edilen bulguların detaylandırılması, sunulması, artırılması ve açıklığa kavuşturulması amacıyla nitel ve nicel verilerin birlikte toplandığı eş zamanlı eşit statülu karma desen kullanılmıştır. Leech ve Onwuegbuzie (2009)' a göre eş zamanlı eşit statülu karma desen; nitel ve nicel aşamaların eşit ağırlıkta olduğu ve bunların araştırmanın bir ya da birden fazla bileşeninde (yani araştırma amacı, veri toplama araçları, verilerin analizi ve yorumlanması) aynı anda karma yapıldığı çalışma tasarımıdır.

Araştırma Örneklemi

Araştırmanın katılımcıları, uygunluk örneklemi yolu ile belirlenmiştir. Hem kolay ulaşılabilir, hem de çalışmaya katılmaya gönüllü olan örnekleme seçme şeklidir (Teddlie ve Yu, 2007). Veri toplama ile ilgili etik kurul izni alındıktan sonra, araştırmacılar tarafından Edirne il merkezinde yaşayan 3-14 yaş aralığında ocuk sahibi olan ebeveynlere ulaşılmıştır. Çocuğun cinsel gelişiminde; biyolojik ve ailesel faktörler dışında; yaşı ilerledikçe kurduğu akran ilişkileri, içinde yaşadığı kültürel değerler, dijital medya araçları ve kendi deneyimleri gibi pek çok faktörün etkili olduğu düşünüldüğünden, örnekleme çocukluk dönemi ile sınırlı tutulmuştur. Ailelerin bu yaş grubunda birden fazla çocuğa sahip olmaları durumunda, çocuklarından yaşı en küçük olanı düşünerek anketi cevaplandırmaları istenmiştir. Ebeveynlere ulaştırılan anketlerden 319 tanesi geri gelmiş ve geri gelen anketlerden kullanılabilir durumdaki 230 tanesi araştırmaya dahil edilmiştir. Örnekleme tanıtıcı bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Katılımcı		n	%
Cevaplayan	Anne	182	79
	Baba	44	19
	Diğer	4	2
Çocuğunun yaşı	5 ve altı	49	21
	6-10	101	44
	11 ve üstü	79	35
Çocuğunun Cinsiyeti	Kız	130	57
	Erkek	100	43
Anne yaşı	32 ve altı	43	20
	33-42	140	64
	43 ve üstü	36	16
Baba yaşı	35 ve altı	49	23
	36-45	124	58
	46 ve üstü	41	19
Toplam		230	100

Veri Toplama Araçları

Ebeveyn ve Çocuk Cinselliği Anketi, Morawska ve arkadaşları (2015) tarafından geliştirilmiştir. Anket içinde sırasıyla; “Ebeveynlerin Cinsel Eğitim Bilgi ve Deneyimleri”, “Ebeveynlik Stratejileri”, “Ebeveyn Öz-Değerlendirme”, “Ebeveynlerin Cinsel Eğitimin Önemi ile ilgili Görüşleri”, “Cinsel Eğitim Programı Müfredatı Hakkında Ebeveynlerin Görüşleri” başlıklarında beş ayrı anket bulunmaktadır. Anket, (1) ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgi ve deneyimlerini (2) ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşmak üzere kullandıkları stratejilerini ve öz-yeterliklerini (3) ebeveynlerin cinsel eğitimin önemi ve cinsel eğitim programının içeriğine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın nitel verileri, anket içerisinde bulunan açık uçlu sorulardan toplanmıştır. Bunlar, ebeveynlerin bilgi kaynakları ile ilgili “Sizin çocukken cinsellikle ilgili temel bilgi kaynaklarınız nelerdir?”, “Cinsellikle ilgili şu andaki temel bilgi kaynaklarınız nelerdir?”, “Çocuğunuzun cinsel gelişimiyle ilgili bilgiyi nereden edindiniz?”, “Çocuğunuz, cinsellikle ilgili bilgiyi nereden edinir?” soruları ve çocuklarıyla cinsellik konuşma şekilleri ile ilgili “Çocuğunuzla cinsellik konusunda nasıl konuşuyorsunuz?” ve “Çocuğunuzla cinsellik hakkında konuşmanızı kolaylaştırmak için neler yaparsınız?” sorularından oluşmaktadır. Anketi uygulama süresi 30-40 dakika arasında değişmektedir. Anketin Türkçe uyarlaması Donat Bacıoğlu ve Tezel (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçme aracında bulunan ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları sırasıyla; $\alpha = .65$, $\alpha = .91$, $\alpha = .90$, $\alpha = .76$, $\alpha = .82$, $\alpha = .90$ ’dir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen nicel verilerin analizi, SPSS 25 programında yapılmış olup %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. Analizlerde, aritmetik ortalama, standart sapma, Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verileri ise içerik analizi ile çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2013), içerik analizini verilerin derin işleme tabi tutularak kodların, kodlardan hareketle kategorilerin oluşturulması süreci olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda, açık uçlu soruların her biri bir tema olarak düşünülmüş ve bu sorulara göre yapılan kodlamalardan alt temalar oluşturulmuştur. Araştırmacılar ayrı ayrı yazılı verileri kodlamışlardır. Daha sonra araştırmacılar arasında görüş birliği ve görüş ayrılığı gösteren temalar tespit edilmiş, görüşler arasındaki uyum oranı belirlenmiştir. Bu oran, Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Güvenirlik = Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı X 100). İki kodlayıcı arasında uyum yüzdesi %88 olarak hesaplanmıştır. Uyum yüzdesinin %70 ya da daha üstü olması yeterli görüldüğünden veri analizi açısından güvenilirlik sağlanmıştır. İçerik analizi yöntemi ile belirlenen temalar ve alt temalar frekans değeri ile tablolarda gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Ebeveynlerin Cinsellikle İlgili Bilgi ve Deneyimleri

Araştırmaya katılan ebeveynlerin cinsellik ile ilgili bilgi kaynaklarını betimlemeye yönelik sorulara verdikleri yanıtlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ebeveynlerin cinsellik ile ilgili bilgi kaynaklarına ilişkin betimleyici istatistikler

Bilgi Kaynakları	Ebeveynlerin çocukken cinsellikle ilgili temel bilgi kaynakları nelerdir?		Ebeveynlerin şu anda cinsellikle ilgili temel bilgi kaynakları nelerdir?		Ebeveynler çocuklarının cinsel gelişimiyle ilgili bilgiyi nereden alıyorlar?		Çocuğunuz cinsellikle ilgili bilgiyi nereden alır?	
	N	%	N	%	n	%	n	%
Aile(ler)	122	53	-	-	-	-	181	79
Arkadaş(lar)	69	30	91	40	54	24	110	48
Öğretmen/Okul personeli	103	45	-	-	161	71	85	37
Sağlık Profesyonelleri	28	12	127	55	89	39	20	9
Medya	161	70	42	18	39	17	87	38
Eş	-	-	166	72	52	23	-	-
İnternet	38	16,5	42	18	162	71	69	30
Broşürler	39	17	166	72	54	24	54	24
Akrabalar	34	15	46	20	8	3,5		
Diğer (kitap, magazine vs.)	7	3	15	7	19	8	8	3,5

Ebeveynlerin kendi çocukluklarında cinsellikle ilgili temel bilgi kaynaklarının ağırlıklı olarak medya (% 70), aile (% 53), öğretmen (% 45) ve arkadaş (% 30); şu anki cinsellikle ilgili temel bilgi kaynaklarının ise ağırlıklı olarak eş (% 72), broşürler (% 72) ve sağlık profesyonelleri (% 55) olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Ebeveynlik Öz-yeterliği

Araştırmanın nitel kısmında, ebeveynlere “Çocuğunuzla cinsellik konusunda nasıl konuşuyorsunuz?” sorusu sorulmuş, elde edilen cevapların içerik analizi sonucunda bulgular iletişim kurulan konular, iletişimde kullanılan dil, ses tonu, iletişim yöntemi ve iletişimdeki güçlük/engeller temaları başlığı altında Tablo 3’te sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Tablo 3. Ebeveynlerin cinsellik konusunda çocuklarıyla iletişimi (n=126)

Temalar	Alt temalar	f
İletişim konuları	Cinsel bölgeleri koruma ile ilgili uyarılar	32
	Cinsel bölgeleri ve cinsiyet farklarını öğretme	23
	Vücutunda olan/ olabilecek değişiklikler (adet, ergenlik) hakkında konuşma	13
İletişimde kullanılan dil	Yaşına uygun anlayabileceği seviye	41
	Kısa, açık, net, basit	23
	Gerçekçi, doğru, dürüst	13
	Ciddi/Edepli/Sınırlı/Üstü kapalı	11
	Rahat, samimi/arkadaş gibi	10
	Normal bir durum vurgusu yapma	8
İletişim yöntemi	Sorularına cevap verme/soruları başladığı zaman konuşma	16
	Örnekler vererek (TV haberi, video, hikaye, yaşanmış olay)	15
	Anne baba işbirliği, abla-abiye yönlendirme, uzmandan destek alma	6
İletişimdeki güçlükler/engeller	Anlatırken kaçınılan nitelermeler (argo, mizah, korkutma, meraklandırma, detaya inmeden vs.)	18
	Yetersizlik/deneyimsizlik (konuşmuyorum, az bilgim var, nasıl anlatacağımı bilmiyorum)	14
	Çocuğun yaşı küçük/erken olduğu için konuşmamak	4

Tablo 3’e göre, cinsel bölgeleri koruma ile ilgili uyarılar, cinsel bölgeleri, cinsiyet farklarını öğretme ve vücutunda olan/olabilecek değişiklikler ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında en çok konuştukları konular arasında yer almaktadır. Aşağıda ebeveynlerin çocuklarıyla konuştukları konularla ilgili bazı ifadeleri yer almaktadır. Katılımcıların görüşleri, gizlilik esasına dayanılarak, isimleri verilmeden kodlanarak aktarılmıştır. Anne: A, Baba: B olarak kodlanmıştır. Anketlere analiz için verilen sıralama numarası da kodun yanında yer almaktadır. Örneğin, (A128) 128 numaralı ankette cevap veren annenin ifadesidir.

Yabancılarla temassız konuşmaması, tanımadığı kişilerin kucağına oturmaması ile ilgili bilgi verdim . (A128)

8 yaşın daha küçük olduğunu düşünüyorum, daha çok özel bölgeyle ilgili bilgilendiriyorum. (A142)

Gelişim durumuna uygun olarak geçirdiği dönemi sözel olarak anlatırım. (A216)

Ebeveynler çocuklarıyla konuşurken kullandıkları dili yaşına uygun seviyede, kısa, açık ve net, ılımlı, doğru-dürüst, ciddi/edepli/sınırlı/üstü kapalı samimi/arkadaş gibi, normal durum vurgusu yaparak şeklinde tanımlamışlardır. Ebeveynlerin kullandıkları iletişim dili ve ses tonuna ilişkin bazı ifadeleri ise şöyledir:

Yaşına uygun olarak alması gereken sınırlarda anlatmaya çalışırım. (A15)

Oğlum küçük ona oyun oynayarak anlatmaya çalışıyorum. Kızımın arkadaş gibi sohbet ederek. (A45)

Anlattıklarını dinlerim. Normal bir şeymiş gibi konuşmasına izin veririm. (A153)

Ebeveynlerin iletişim yönteminin ise en sıklıkla soru sorduğunda ya da sorarak iletişimi başlatma ve örnekler üzerinden konuşma olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin iletişim yöntemine ilişkin bazı ifadeleri şöyledir:

Benimle konuşabileceğini belli zamanlarda hatırlatıyorum....bir başlangıç yapıp konuşuyorum. (A98)

Cıvıtmasına fırsat vermem. (B143)

Açıkçası onunla cinsellik konusunu çok fazla konuştuğumu söyleyemeyeceğim. Bazen konuyla ilgili sorular soruyor ve televizyonda bir şey gördüğünde gülüyor. Ben de bu durumu yaşına uygun bir şekilde açıklayarak merakını gidermeye çalışıyorum. (A200)

Ebeveynlerin iletişimde yaşadıkları güçlüklerle/engellerle ilgili en çok ifade edilenler anlatırken kaçınılan nitelermeler (argo, mizah, korkutma, meraklandırma, detaya inmeden vs.), yetersizlik/deneyimsizlik ve çocuğun yaşı küçük/erken olduğu için konuşmamak yer almaktadır. Ebeveynlerin iletişimde yaşadığı güçlüklerle/engellerle ilgili bazı ifadeleri şöyledir:

Kız babası olarak bu konuları annesinin ilgilenmesinin doğru olduğu inancındayım. (B38)

Fazla konuşmuyorum, internetten kamu spotu şeklindeki yayınları izletiyorum. (A145)

Açıkçası çocuklar sormadan konuşmuyorum, sormaya başladıklarında da ardı arkası kesilmiyor. Çok fazla ayrıntıyı merak ediyorlar. En sonunda sıkılıp öfleye püfleye şimdilik bu kadar yeter diyorum ve kaçıyorum. (A187)

Ebeveynlere yöneltilen bir diğer bir açık uçlu soru ise, çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşmalarını kolaylaştırmak için neler yaptıkları ile ilgiliydi. Elde edilen cevapların içerik analizi sonucunda, bulgular kolaylaştırıcı dil kullanımı, kolaylaştırıcı ortam sağlama ve kolaylaştırıcı yöntem olmak üzere üç tema altında toplanarak Tablo 4'te gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 4. Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimini kolaylaştırıcı davranışlar (n = 126)

Temalar	Alt temalar	F
Kolaylaştırıcı dil kullanımı	Kullandıkları dile dikkat etme (genel, anlayacağı dil, dürüst, açık vb.)	24
	Nasıl konuşulacağı ile ilgili yardım alma (uzmandan, kitaptan, internetten, eşten, dini kaynaklardan)	10
	Normal/olağan hayatın gerçeği olduğunu vurgulama	9
	Konuşurken kaçınılan ifadeler (Kötü, ayıp, alay etme, kızma)	8
Kolaylaştırıcı ortam sağlama	Samimi, rahat olma/rahat davranmasını sağlama	32
	Ortam yaratma (yiyecek hazırlama, oyun oynama, baş başa kalma)	9
Kolaylaştırıcı yöntem	Kitap, hikâye, film, video, medya, TV, görseller, masal kahramanları vb örneklerden yola çıkma	33
	Sorular sorma/sormasını sağlama	15
	Kendi yaşadıklarından/duygularından örnekler verme	6

Tablo 4'e göre, ebeveynler, çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşmalarını kolaylaştırmak üzere kullandıkları dile dikkat ettiklerini, nasıl konuşulacağı ile ilgili yardım almaya çalıştıklarını, cinsel konuların normal/olağan olduğu vurgusunu yaptıklarını ve konuşurken bazı yargılar (kötü, ayıp vb.) ve tavırlardan (alay etme, kızma) kaçındıklarını bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra, konuşmayı kolaylaştırıcı samimi, rahat ortam sağladıklarını ve ortam hazırladıklarını (yiyecek hazırlama, oyun oynama, baş başa kalma gibi) ifade etmişlerdir. Konuşmayı kolaylaştırıcı yöntem olarak ise ebeveynler, kitap, hikâye, film, video, medya, tv, görseller, masal kahramanları vb. örneklerden yola çıkma yöntemini en çok kullanmaktadırlar. Ayrıca soru sorma/sormasını sağlama ve kendi yaşadıklarından/duygularından örnekler verme de kolaylaştırıcı yöntemler olarak ifade edilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarıyla konuşmalarını kolaylaştıran davranışlara ilişkin bazı ifadeleri şöyledir:

Dilimi sadeleştirir, cinsel terimleri basitleştiririm. (A40)

Yaş ve hazır bulunuşluğunu göz önüne alırım. Neler bildiğini sorarım. Kendim bilgi edinmeye çalışırım(A230) “Sakin ve yalnız bir ortam oluştururum. (A95)

Çocuğum için hiçbir zaman kötü, yasak, ayıp gibi ifadeler kullanmadığım için bana sorular sorma konusunda rahattır, herhangi bir çaba harcamıyorum. (A108)

Yaşına uygun kaynakları okuturum. Bilimsel açıdan yaklaşırım. (A175)

Araştırmanın nicel kısmında, ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgi ve deneyimlerinin, çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşma stratejilerinin ve çocuklarıyla konuşurken kendilerini nasıl hissettiklerine dair öz-değerlendirmenin ebeveynlik öz-yeterlik düzeyini yordama güçleri incelenmiştir. Bunun için standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon değerleri, değişkenlere ilişkin ortalamalar ve standart sapma değerleri Tablo 5'te ve çoklu regresyon analizi sonuçları ise Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 5. Ölçeklerden elde edilen puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve korelasyon katsayıları

Değişkenler	Min	Max	\bar{X}	ss	2	3	4	5	6	7
Bilgi (1)	0	12	7.42	2.87	.141*	.232**	.372**	.377**	.332**	.430**
Deneyim (2)	0	6	3.18	1.69	1	.188**	.172**	.291**	.099	.087
Ebeveyn Tutumu (3)	0	21	14.42	5.73		1	.708**	.529**	.431**	.298**
İletişim (4)	0	15	8.70	4.51			1	.660**	.495**	.425**
Öğretim Yöntemi (5)	0	15	4.13	3.51				1	.424**	.447**
Öz Güven (6)	17	170	118.62	33.33					1	.473**
Öz Değerlendirme (7)	5	20	14.18	2.77						1

Not. ** $p < .01$, * $p < .05$

Bilgi puanı ile deneyim ($r = .141$), ebeveyn tutumu ($r = .232$), iletişim ($r = .372$), öğretim yöntemi ($r = .377$), öz-güven ($r = .332$), öz-değerlendirme ($r = .430$) puanları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p < .05$). Deneyim puanı ile ebeveyn tutumu ($r = .188$), iletişim ($r = .172$), öğretim yöntemi ($r = .291$), arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p < .05$). Bilgi sahibi olmak deneyim ve öz yeterlik ile ilişkililikten, deneyim ile öz yeterlik arasında bir ilişki çıkmamıştır. Ebeveyn tutumu puanı ile iletişim ($r = .708$), öğretim yöntemi ($r = .529$), öz-güven ($r = .431$), öz-değerlendirme ($r = .298$) puanları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p < .05$). İletişim puanı ile öğretim yöntemi ($r = .660$), öz-güven ($r = .495$), öz-değerlendirme ($r = .425$) puanları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p < .05$). Öğretim Yöntemi puanı ile öz-güven ($r = .424$), öz-değerlendirme ($r = .447$) puanları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p < .05$). Öz-güven puanı ile öz-değerlendirme ($r = .473$) puanları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p < .05$).

Tablo 6. Ebeveynlerin öz-yeterliğini etkileyen faktörlere ilişkin bulgular ($n = 230$)

Değişkenler	β	t	P
Bilgi	0.081	1.301	.195
Deneyim	-0.018	-1.324	.747
Ebeveyn Tutumu	0.164	2.120	.035
İletişim	0.192	2.152	.032
Öğretim Yöntemi	0.059	0.758	.449
Öz-Değerlendirme	0.283	4.393	.000

$F = 19.991$; $p < .05$, $R^2 = .350$

Tablo 6'ya göre, ebeveynlerin etkili cinsellik konuşma stratejilerinden ebeveyn tutumu, iletişim ve öz-değerlendirme puanlarının ebeveynlik öz-yeterlik puanını pozitif ve anlamlı olarak yordadığı görülmektedir ($F_{(6,223)} = 19.991$; $p < .05$). Söz konusu değişkenler, öz yeterlikteki değişimin %35'ini açıklamaktadır ($R^2 = .350$). Bilgi,

deneyim ve öğretim yöntemi değişkenleri ise ebeveynlik öz yeterliğin anlamlı yordayıcıları olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Cinsel Eğitim

Ebeveynlerin çocuklarına verilecek cinsel eğitime ilişkin ölçek ifadelerine katılım düzeyleri ortalamaları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Cinsel eğitime ilişkin bulgular

Ölçek Maddeleri	Katılım ortalaması ve standart sapması (1-5 aralığı)
Çocuğunuz için cinsel eğitimin ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	4.22±0.68
Çocuğunuzun cinsel eğitiminden ne kadar sorumlu olduğunuzu hissediyorsunuz?	4.30±0.67
Çocuğunuzun cinsel eğitimindeki rolünüzün ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	4.26±0.69
Çocuğunuzun okul öncesi dönemdeki cinsel eğitiminin ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	3.97±0.91
Çocuğunuzun cinsel eğitiminde okulunun ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	4.02±0.77
Çocuğunuzun cinsel eğitiminde medyanın ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	3.77±1.08

Tablo 7’ye göre, ebeveynler cinsel eğitimin hem kendileri hem de okul tarafından verilmesini önemli görmekte ve bu konuda kendilerini sorumlu hissetmektedirler. Ancak çocuğa okul öncesi dönemde cinsel eğitim verilmesi ve cinsel eğitimde medyanın rol oynaması önemi hakkında daha düşük düzeyde katılım göstermişlerdir. Ebeveynlerin bir cinsel eğitim programının içeriğinde yer alacak konularla ilgili görüşleri ise Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Ebeveynlerin cinsel eğitim programının içeriğine dair görüşlerine ilişkin bulgular

Ölçek Maddeleri	Katılım ortalaması ve standart sapması (1-5 aralığı)
Çocuklarla konuşurken uygun terimler kullanmak	4.70±0.57
Çocuklarla ergenliği konuşma	4.63±0.62
Cinsellik hakkında anne babanın tutumları ve değerleri	4.65±0.61
Çocuğun cinsellik ve eğitimi hakkında doğru bilgi edinmesi	4.79±0.46
Cinsellik konusunda çocuklarla etkili iletişim kurma	4.74±0.50
Anne babaların çocukların cinsel eğitimindeki rollerini anlaması	4.69±0.56
Çocukları cinsel istismardan korumak	4.93±0.31
Cinsiyet rolleri ve cinsiyet kimliğini keşfetmek	4.79±0.47
Çocuğun kendini kabul ve kendine saygısını cesaretlendirmek	4.79±0.50
Cinsiyete uygun davranış ve tavırlar içinde olmayı cesaretlendirmek	4.69±0.59
Çocuklarla cinsellik hakkında etkili iletişim kurmanın önündeki engelleri keşfetmek	4.58±0.65
Çocuklara duygu ve hislerini ifade etmede yardım etme	4.71±0.53
İnsan vücudu, üreme, hamilelik, doğumu anlama ve anlatma	4.43±0.81
Çocukluk dönemindeki cinsel gelişim ve davranışlar hakkında bilgi edinme	4.64±0.59
Cinsel istismar belirtilerinde nasıl tepki vereceğini ve ne yapacağını bilme	4.83±0.45
Çocukların cinsel davranışları için ebeveyn standartlarının konuşulması	4.46±0.73
Cinsellik, cinselliğin ifadesi, cinsel ilişkiler hakkında konuşma	4.30±0.87
Çocuğun mastürbasyonuna tepki verme	3.37±1.47
Çocuğun cinsel oyunlarına tepki verme	3.41±1.45
Çocuğun çıplaklığına tepki verme	3.44±1.45
Çocuğa yönelik cinsel istismarın nasıl tanımlandığını öğrenme	4.69±0.56
Çocukların cinselliğine medya ve internetin etkilerini öğrenme	4.46±0.87

Tablo 8'e göre, ebeveynlerin bir cinsel eğitim programının içeriğinde olması gereken konulardan en çok "cinsel istismar" ile ilgili olanlara yüksek düzeyde katılım göstermişlerdir. Ebeveynlerin daha az katılım gösterdikleri konular ise çocuğun cinsel eylemlerine (mastürbasyon, cinsel oyun, çıplaklık) tepki vermekle ilgili olduğu görülmüştür. Tablonun geneline bakıldığında, ebeveynlerin listelen tüm konuların bir cinsel eğitim programının içeriğinde yer almasını önemli görmekteyler.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu kısımda, araştırma kapsamında incelenen alt problemlere dair elde edilen bulgular yorumlanmakta ve ilgili alan yazın ışığında tartışılmaktadır.

Araştırmanın ebeveynlerin cinsellikle ilgili temel bilgi kaynaklarına ilişkin bulguları; ebeveynlerin kendi çocukluklarında medyadan ve aileden; günümüzde ise eşlerinden ve broşürlerden bilgi edindiklerini göstermektedir. Bu sonuç, geleneksel

toplumlarda cinsellikle ilgili tabular nedeniyle—zaman zaman çekinerek, geçiştirilerek, üstü kapalı da olsa—soruların, en yakın aile bireylerine yöneltildiğini düşündürmektedir. Ayrıca çalışmamızda katılımcıların çoğunluğunu oluşturan annelerin, günümüzdeki bilgi kaynağı olarak eşlerini görmesi, evlilikte eşlerin birbirleriyle daha rahat konuşabilmesi ve çocuklarının cinsel gelişimi, eğitimi, çocukların sorularına cevap vermede birbirlerine danışma gerekliliği ile açıklanabilir. Pek çok araştırma sonucu, yetişkinlerin geçmişte ebeveynleriyle cinsellik konusunda hiç konuşmadıklarını ortaya koyarken, bu çalışmada bilgi kaynağı olarak aileye işaret edildiği görülmüştür. Örneğin; Erbil, Orak ve Bektaş (2010)'ın araştırmasında, annelerin % 66.5'inin kendi anneleriyle cinsel konularda hiç konuşmadığı, % 92'sinin sorduğu halde, annesinden bu konuda cevap alamadığı; annelerin, şu anda % 40'ının cinsel konuları eşleriyle ve % 34'ünün sağlık personeli ile paylaştıkları bulunmuştur. Ebeveynler, çocuklarının cinsel gelişimi için ise; internetten ve öğretmenden bilgi almaktadırlar. Benzer şekilde, Stein, Kohut ve Dillenburger (2018), ailelerin çocuklarının cinsel gelişimi için en önemli üç bilgi kaynağının, interaktif web siteleri, profesyoneller, çalıştaylar ve kitaplar olduğunu bildirmiştir. Bu bulgulara dayanarak, ebeveynler için geçmişte medya (yazılı, işitsel/görsel yayınlar), günümüzde ise internetin önemli bir bilgi kaynağı olarak görüldüğü söylenebilir. Araştırmanın katılımcılarının ağırlıklı olarak genç ebeveynler olmaları, kendi geçmişlerinde ebeveynlerinden cinsellikle ilgili sorularına yeterli cevap alamamaları özellikle ergenlik gibi cinsel gelişimin hızlı olduğu, konuyla ilgili meraklarının arttığı dönemlerde, medyaya yönelmelerinin sebebi olarak düşünülebilir. Günümüzde ise, tüm yaş grupları ve merak edilen tüm konular için internet geniş bir bilgi alanıdır. Cinsellik gibi daha mahrem ve rahatlıkla konuşup tartışılmayan bir konuda, internetin yaygın kullanılması doğal bir sonuç olarak açıklanabilir. Öte yandan ebeveynler, çocuklarının cinsellikle ilgili bilgiyi aileden ve arkadaşlarından aldığını bildirmişlerdir. Başka bir deyişle; ebeveynler çocuklarının cinsellik hakkında (akranlarıyla birlikte) ana bilgi kaynağı olarak kendilerini görmektedirler. Bazı araştırmalara göre, çocukların tercih ettikleri cinsel eğitim kaynağı genelde ebeveynler, akranları, okulları, medya ve sağlık profesyonelleridir (Somers ve Surmann, 2004; Turnbull, Werch ve Schaik, 2008).

Araştırmanın ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl iletişim kurduklarına ilişkin bulguları; iletişim konuları, iletişimde kullanılan dil, iletişim yöntemi ve iletişimdeki güçlük/engeller olmak üzere toplamda 4 tema altında toplanmıştır. Çalışmanın iletişim kurulan konularla ilgili temasına ilişkin bulgular; sıklıkla cinsel bölgeleri koruma ile ilgili uyarılar, vücudunda olan/olabilecek değişiklikler, cinsel bölgeler ve cinsiyet farklarını öğretme ile ilgilidir. Bu sonuç, son yıllarda çocuğa yönelik cinsel istismar olaylarının artması ve sıklıkla basında yer alması nedeniyle ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel bölgeler ile ilgili konuşma eğiliminde olduklarını şeklinde yorumlanabilir. Çalışmanın bulgularına paralel olarak araştırmalar, istismarla ilgili ailelerin çocuklarıyla özel bölgelere dokunma ve istismara uğradığında güvendiği yetişkinlere söylemeyi tartıştıklarını göstermektedir (Chen vd., 2007, Deblinger, Thakkar-Kolar, Berry ve Schroeder, 2010). Konuşma konularının ise; daha çok vücut bölümlerinin doğru isimleri, bedeni keşfetme, sınırlar vb. davranışsal ve ilişkilerden daha çok biyolojik yönü ile ilgili olduğunu bildirilmektedir (Ballard, Gross , 2009; Wong, 2012). Örneğin; İşler ve Gürşimşek (2018) çalışmalarında; ebeveynlerin bedensel farklılıklar, hamilelik ve doğum, cinsel istismar konularında konuşmayı tercih ettiklerini bildirmişlerdir.

Ebeveynlerin iletişimde kullandıkları dil temasına ilişkin bulgularda sıklıkla “çocuğun yaşına uygun seviyede, kısa, açık ve net, ılımlı, doğru-dürüst, ciddi/edepli/sınırlı/üstü kapalı, samimi/arkadaş gibi” bir dil kullandıkları ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde araştırmalarda, çocuklarıyla iletişimlerinde ebeveynlerin açık ve dürüst (Nielsen, Latty ve Angera, 2013); direktif ve otoriter (Heller ve Johnson, 2010) bir iletişim tarzı sergiledikleri; kullandıkları ses tonu ve dil konusunda da ciddi bir ton (Nielsen vd., 2013) ve örtülü dil kullanmayı (Aronowitz ve Agbeshie, 2012) tercih ettikleri bildirilmiştir. Öte yandan, iletişim yöntemi temasına ilişkin bulgular; ebeveynlerin iletişim yönteminin genellikle soru sormak ya da cevaplamak ve örnekler üzerinden konuşmak olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde araştırmalar, ebeveynlerin çoğunun konuşmayı başlatan olmak yerine, çocuklarından böyle bir talep geldiğinde konuşmaya hazır olduklarını (La Sala, 2015) ve çocukların ilk adımı ebeveynlerinden bekledikleri sonuçlarına ulaşmışlardır (Collins, Angera ve Latty, 2008).

Ebeveynlerin iletişimde yaşadıkları güçlükler/engeller temasına ilişkin bulgular ise sırasıyla; iletişimde hata yapmak, yetersizlik/deneyimsizlik ve çocuğun yaşı nedeniyle konuşmamak olarak tespit edilmiştir. Cinsellik hakkında çocukla konuşmanın birçok ebeveyn için kolay olmadığı söylemek mümkündür. Alan yazındaki benzer çalışmaların bulguları, çoğu ebeveynin çocuklarına yanlış sinyaller göndermekten, söylediklerinin yanlış yorumlanmasından kaynaklı özellikle ergenlik döneminde çocuğun riskli cinsel davranışlarına neden olmaktan ya da cinsel eylemlerine “yeşil ışık yakmak”, teşvik etmek olarak algılanmasından korktuklarını göstermektedir (Meschke ve Dettmer, 2012; Wilson, Dalberth, Koo ve Gard, 2010). Bunun sebepleri arasında da ebeveynlerin bilgi yetersizliği veya cinsellik hakkında konuşmak için genellikle çocuklarının “henüz küçük” olduğunu düşünmeleri gösterilmektedir (Deblinger, Thakkar-Kolar, Berry ve Schroeder, 2010; Meschke ve Dettmer, 2012; Noone ve Young, 2010; Rose, Friedman, Annang, Spencer, ve Lindley, 2014). Ebeveynlerin çocuk olgunlaştıkça iletişime daha yatkın olduklarını söylemek mümkündür (Pluhar, Dilorio ve McCarty, 2008; Tobey, Hillman, Anagurthi ve Somers, 2011).

Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşmayı kolaylaştırmak üzere neler yaptıklarına ilişkin bulgular; kolaylaştırıcı dil kullanımı, kolaylaştırıcı ortam sağlama ve kolaylaştırıcı yöntem olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Sonuçlar, ebeveynlerin kullandıkları dile dikkat ettiklerini, iletişimi kolaylaştırmak üzere samimi/rahat ortam sağladıklarını; yöntem olarak ise kitap, hikâye, film, video, medya, tv, görseller, masal kahramanları vb. örneklerden yola çıkarak konuşmayı başlattıklarını göstermektedir. Benzer araştırmalar, ebeveynlerin genellikle tv izlerken, araba kullanırken, aile veya arkadaşlarla ilgili olayları tartışırken çocuklarıyla cinsellik hakkında iletişim kurduklarını (Hannan, Happ ve Charron-Prochownik, 2009; Murray vd., 2014), tuvalet eğitimi dönemini, banyo zamanını ve çocuğun hamile birini gördüğünde sorduğu soruları konu hakkında konuşmak için fırsatlar olarak gördüklerini (Ballard ve Gross 2009) belirtmişlerdir.

Araştırmanın nicel bulguları, ebeveynlerin cinselliği konuşma stratejilerinden ebeveyn tutumu ile iletişim alt boyutları ve öz-değerlendirme değişkenlerinin, ebeveynlik öz-yeterliliğin anlamlı yordayıcıları olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynlik öz yeterliliği “ebeveynin çocuğun bakım ve yetiştirilmesiyle ilgili birtakım görevler hakkında sahip olduğu kendi kapasitesine dair yargıları ve inançları” olarak tanımlanmıştır (Montigny ve Lacharite, 2005). Araştırmanın bu sonucu, ebeveynlerin

konuşma stratejilerden, çocukla cinsellik hakkında konuşmaya yönelik olumlu tutumları, iyi iletişim kurması ve bu sırada kendini rahat ve emin hissetmesinin ebeveynlik öz-yeterlik düzeyini artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Benzer şekilde, öz-yeterlik ile ilgili bazı araştırmalar, ebeveynlik öz-yeterliği ile ebeveynlerin cinsellik iletişimi becerisi arasında ilişki olduğunu göstermiştir (Dilorio vd.,2006; Weekes, Haas ve Gosselin, 2013). Örneğin, Dilorio, Pluhar ve Belcher (2003), cinsellik hakkında iletişimde daha fazla rahatlık ve özgüven sahibi olan annelerin çocuklarıyla daha sık iletişim kurduklarını bildirmişlerdir.

Araştırmanın ebeveynlerin çocuklarına verilecek cinsel eğitim ve bir cinsel eğitim programının içeriğine ilişkin görüşlerine ilişkin bulguları; ebeveynlerin cinsel eğitimi önemli gördüklerini, kendilerini sorumlu hissettiklerini ve rol üstlendiklerini ortaya koymaktadır. Cinsellik hakkında konuşmanın hiçbir zaman kolay olmadığı düşünüldüğünde, ebeveynlerin bu konuda olumlu görüşlere sahip olması sevindirici bir gelişme olarak yorumlanabilir. Benzer araştırmalar ebeveynlerin çocuklarına cinsellik hakkında bilgi vermenin kendi sorumlulukları olduğunu kabul ettiklerini göstermektedir (Ballan, 2012; Elliott, 2010a, 2010b; Guilamo-Ramos, Jaccard, Dittus ve Collins, 2008). Ebeveynlerin bir cinsel eğitim programının içeriğinde en çok yer almasını istedikleri konular ise; çocuğu cinsel istismardan korumak ve cinsel istismar belirtilerinde nasıl tepki vereceğini ve ne yapacağını bilmek ile ilgilidir. Bu görüşün, son yıllarda meydana gelen ve medyada geniş yer bulan cinsel istismar olayları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, ebeveynlerin programın içeriğinde “mastürbasyon”, cinsel merak ve oyunlar” ve “çıplaklık” ile ilgili konuların yer alması gerektiğine dair katılım düzeylerinin düşük olması dikkat çekicidir. Benzer bir sonuç, İşler ve Gürşimşek (2018)’in araştırmasında da çıkmıştır. Bu durum ebeveynlerin çocukların cinsel gelişim özellikleri ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmaması ile ilişkilendirilebilir.

Bu araştırma bazı sınırlılıklara sahiptir. İlk olarak araştırma bir il merkezinde yaşayan ve ulaşılabilen 230 ebeveynle sınırlıdır. Ebeveynlerin demografik dağılımına bakıldığında (Bkz. Tablo 1), cevaplayanların çoğunlukla anneler olduğu görülmektedir. Araştırmada baba katılımının az olması bir sınırlılık olarak görülse de, alan yazındaki pek çok araştırmayla bu konuda benzerlik göstermektedir. Çalışmalar, annelerin çocukların cinsel eğitiminde babalara göre daha çok rol aldıklarını (Harris, Sutherland ve Hutchinson, 2013; Morgan, Thorne ve Zurbriggen, 2010; Wilson, Dalberth ve Koo, 2010) ve ayrıca babaların çocuğun cinsel eğitimini annelerin sorumluluklarının bir parçası olarak gördüğünü göstermektedir (Collins vd., 2008).

Sonuç olarak; ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşma ile ilgili kendilerini yeterli gördükleri ve cinsel eğitime önem verdikleri tespit edilmiştir. Ebeveynler medya ve interneti, hem kendileri için, hem de çocuğun cinsel eğitiminde ortalama düzeyde önemli bilgi kaynağı olarak görmektedirler. Medya ve internetin cinsel eğitim açısından etkili bir araç olarak kullanılıp kullanılmayacağını araştırmalarla incelenmesi önerilmektedir. Elde edilen bulguların genellenmesi için, daha geniş katımlı ve babaların da dahil olduğu örneklerde incelenmesi önemli görülmektedir. Ebeveyn-çocuk arasındaki cinsellik iletişimini ve ebeveynlik öz-yeterliğini açıklayan başka değişkenlerin (cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum, inanç gibi) ele alındığı, ayrıca çocukların gözünden de ebeveynlerin değerlendirildiği araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Çocukların cinsellikle ilgili doğru bilgileri edinme hakları vardır. Bu bilgilerin çocuğun yaşına uygun, meraklarını giderecek içerikte ve üslupta verilmesi önemlidir. Bu bilgiyi elde edebilecekleri birincil kaynak hiç kuşkusuz ailedir. Çocuklarda cinsel gelişim ve cinsel eğitimin; diğer tüm gelişim alanları gibi doğumdan itibaren önemli görülmesi, bilinçli bir çaba ile desteklenmesi, ilerleyen yaşlardaki sağlıklı cinsel yaşamın temellerini oluşturmaktadır. Ailelerin bu konudaki yeterliklerinin artırılması için, ihtiyaç duydukları bilgileri içeren, kanıta dayalı cinsel eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması çocuklarının sağlıklı cinsel gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

Not

Bu çalışma Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'nın 24.09.2019 tarih 29563864-050.04.04 sayılı yazısı ile onaylanmıştır

Kaynaklar

- Aronowitz, T. ve Agbeshie, E. (2012). Nature of communication: Voices of 11–14 year old African-American girls and their mothers in regard to talking about sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 35(2), 75–89. doi:10.3109/01460862.2012.678260
- Baier, M. E. M. ve Wampler, K. S. (2008). A qualitative study of Southern Baptist mothers' and their daughters' attitudes toward sexuality. *Journal of Adolescent Research*, 23(1), 31–54. doi:10.1177/0743558407310730
- Ballan, M. (2012). Parental perspectives of communication about sexuality in families of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 42(5), 676–684. doi:10.1007/s10803-011-1293-y
- Ballard, S. M. ve Gross, K. H. (2009) Exploring parental perspectives on parent-child sexual communication. *American Journal of Sexuality Education*, 4(1), 40-57, doi: 10.1080/15546120902733141
- Bayrak, G., Başgöl, Ş. N. ve Gündüz, T. (2011). *Ailede cinsel eğitim*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Beckett, M. K., Elliott, M. N., Martino, S., Kanouse, D. E., Corona, R., Klein, D. J. ve Schuster, M. A. (2010). Timing of parent and child communication about sexuality relative to children's sexual behaviors. *Pediatrics*, 125 (1), 34-42. doi: 10.1542/peds.2009-0806.
- Brilleslijper-Kater, S. N. ve Baartman, H. E. M. (2000). What do young children know about sex? Research on the sexual knowledge of children between the ages of 2 and 6 years. *Child Abuse Review*, 9(3), 166–182. doi: 10.1002/1099-0852(200005/06
- Byers, E. S., Sears, H. A. ve Weaver, A. D. (2008). Parents' reports of sexual communication with children in kindergarten to grade 8. *Journal of Marriage and Family*, 70(1), 86–96. doi: 10.1111/j.1741-3737.2007.00463.x

- Ceylan, Ş. ve Çetin, A. (2015). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların cinsel eğitimine ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(3), 41-59.
- Chen, J. Q., Dunne, M. P. ve Han, P. (2007). Prevention of child sexual abuse in China: Knowledge, attitudes, and communication practices of parents of elementary school children. *Child Abuse & Neglect*, 31(7), 747-755
- Coffelt, T. A. (2010). Is sexual communication challenging between mothers and daughters? *Journal of Family Communication*, 10(2), 116–130. doi: 10.1080/15267431003595496
- Collins, C., Angera, J. ve Latty, C. (2008). College aged females' perceptions of their fathers as sexuality educators. *Journal of Ethnographic and Qualitative Research*, 2(2), 81–90.
- Çalışandemir, F., Bencik, S. ve Artan, S. (2008). Çocukların cinsel eğitimi: Geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 14-27.
- Deblinger, E., Thakkar-Kolar, R. R., Berry, E. J. ve Schroeder, C. M. (2010). Caregivers' efforts to educate their children about child sexual abuse: A replication study. *Child Maltreatment*, 15(1), 91–100. doi: 10.1177/1077559509337408
- Deniz, Ü. ve Gözütok, A. (2017). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarının cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 424-431. doi: 10.17719/jisr.1594
- Dennis, A. C. ve Wood, J. T. (2012). "We're not going to have this conversation, but you get it": Black mother–daughter communication about sexual relations. *Women's Studies in Communication*, 35(2), 204–223. doi: 10.1080/07491409.2012.724525
- Dilorio, C., Pluhar, E. I. ve Belcher, L. (2003). Parent–child communication about sexuality: A review of the literature from 1980–2002. *Journal of HIV/AIDS Prevention & Education in Adolescents & Children*, 5 (34), 7–32. doi: 10.1300/J129v05n03_02
- Dilorio, C., Dudley, W. N., Wang, D. T., Wasserman, J., Eichler, M., Belcher, L. ve West-Edwards, C. (2001) Measurement of parenting self-efficacy and outcome expectancy related to discussion about sex. *Journal of Nursing Measurement*, 9, 135–149.
- Dilorio, C., Lehr, S., Wasserman, J. L., Eichler, M., Cherry, C., ve Denzmore, P. (2006). Fathers are important people: A study of father-son sexual communication. *Journal of HIV/AIDS Prevention in Children and Youth*, 7(1), 55–72. doi: 10.1300/J499v07n01_04
- Dixon, H. (2010). *Confident in SRE: A guide for trainers and educators*. Erişim tarihi: 20.04.2020, <https://www.bigtalkeducation.co.uk/rse-information-and-support-for-schools/sre-rse-history/>
- Eastman, K. L., Corona, R., Ryan, G. W., Warsofsky, A. L. ve Schuster, M. A. (2005). Worksite-based parenting programs to promote healthy adolescent sexual development: A qualitative study of feasibility and potential content. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 37 (2), 62–69. doi: 10.1363/psrh.37.062.05

- Eliküçük, A. ve Sönmez, S. (2011). 6 yaş çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimiyle ilgili ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Aile ve Toplum: Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 7(25), 45-62.
- Elliott, S. (2010a). "If I could really say that and get away with it!": Accountability and ambivalence in American parents' sexuality lessons in the age of abstinence. *Sex Education*, 10(3), 239–250. doi: 10.1080/14681811.2010.491630
- Elliott, S. (2010b). Talking to teens about sex: Mothers negotiate resistance, discomfort, and ambivalence. *Sexuality Research & Social Policy: A Journal of the NSRC*, 7(4), 310–322. doi: 10.1007/s13178010-0023-0
- Erbil, N., Orak, E. ve Bektaş, A.E. (2010). Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 366-383.
- Flores, D. ve Barroso, J. (2017). 21st Century parent–child sex communication in the United States: A process review. *The Journal of Sex Research*, 54(4-5), 532-548. doi: 10.1080/00224499.2016.1267693
- Graaf, H. ve Rademakers, J. (2006). Sexual development of prepubertal children. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 18(1), 1–21. doi: 10.1300/J056v18n01_01
- Grossman, J. M., Tracy, A. J., Richer, A. M. ve Erkut, S. (2015). Comparing sexuality communication among offspring of teen parents and adult parents: A different role for extended family. *Sexuality Research and Social Policy*, 12(2), 137–144. doi: 10.1007/s13178015-0183-z
- Guilamo-Ramos, V., Jaccard, J., Dittus, P. ve Collins, S. (2008). Parent– adolescent communication about sexual intercourse: An analysis of maternal reluctance to communicate. *Health Psychology*, 27(6), 760– 769. doi: 10.1037/a0013833
- Hannan, M., Happ, M. B. ve Charron-Prochownik, D. (2009). Mothers' perspectives about reproductive health discussions with adolescent daughters with diabetes. *Diabetes Educator*, 35(2), 265–273. doi: 10.1177/0145721708328651
- Harris, A. L., Sutherland, M. A. ve Hutchinson, M. K. (2013). Parental influences of sexual risk among urban African American adolescent males. *Journal of Nursing Scholarship*, 45(2), 141–150. doi: 10.1111/jnu.12016
- Heller, J. R. ve Johnson, H. L. (2010). What are parents really saying when they talk with their children about sexuality? *American Journal of Sexuality Education*, 5(2), 144–170. doi: 10.1080/15546128.2010.491061
- Huebner, A. ve Howell, L. (2003). Examining the relationship between adolescent sexual risktaking and perceptions of monitoring, communication and parenting styles. *Journal of Adolescent Health*, 33(2), 71–78. doi: 10.1016/s1054-139x(03)00141-1
- İşler, S. ve Gürşimşek, A. I. (2018). 3-6 yaş çocuklarının cinsel eğitiminin gerekliliği ile ilgili ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(3), 845-867.
- Jerman, P. ve Constantine, N. A. (2010). Demographic and psychological predictors of parent–adolescent communication about sex: A representative statewide analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(10), 1164–1174. doi: 10.1007/s10964-010-9546-1

- Kapungu, C. T., Baptiste, D., Holbeck, G., McBride, C., Robinson-Brown, M., Sturdivant, A. ve Paikoff, R. (2010). Beyond the “birds and the bees”: Gender differences in sex-related communication among urban African-American adolescents. *Family Process*, 49(2), 251–264. doi: 10.1111/j.1545-5300.2010.01321.x
- Kenny, M. C. ve Wurtele, S. K. (2013). Latino parents’ plans to communicate about sexuality with their children. *Journal of Health Communication*, 18(8), 931–942. doi: 10.1080/10810730.2012.757397
- LaSala, M. C. (2015). Condoms and connection: Parents, gay and bisexual youth, and HIV risk. *Journal of Marital and Family Therapy*, 41(4), 451–464. doi: 10.1111/jmft.2015.41.issue-4
- Leech, N. L. ve Onwuegbuzie, A. J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Qual Quant.*, 43, 265–275.
- Li, X., Stanton, B. ve Feigelman, S. (2000). Impact of perceived parental monitoring on adolescent risk behavior over 4 years. *Journal of Adolescent Health*, 27(1), 49–56. doi: 10.1016/s1054-139x(00)00092-6
- Martin, K. A. ve Torres, J. M. C. (2014). Where did I come from? U.S. parents’ and preschool children’s participation in sexual socialisation. *Sex Education*, 14(2), 174–190. doi: 10.1080/14681811.2013.856291
- Meschke, L. ve Dettmer, K. (2012). Don’t cross a man’s feet: Hmong parent–daughter communication about sexual health. *Sex Education*, 12(1), 109–123. doi: 10.1080/14681811.2011.609038
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book* (2. baskı). Thousand Oaks, CA: Sage
- Montigny, F. ve Lacharite, C. (2005). Nursing theory and concept development or analysis perceived parental efficacy: Concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49(4), 387-396.
- Morgan, E. M., Thorne, A. ve Zurbriggen, E. L. (2010). A longitudinal study of conversations with parents about sex and dating during college. *Developmental Psychology*, 46(1), 139–150. doi: 10.1037/a0016931
- Somers, C. L. ve Surmann, A. T. (2004) Adolescent’s preferences for source of sex education. *Journal of Child Study*, 34(1), 47–59.
- Stone, N., Ingham, R. ve Gibbins, K. (2013). 'Where do babies come from?' Barriers to early sexuality communication between parents and young children. *Sex Education*, 13(2), 228–240. doi: 10.1080/14681811.2012.737776
- Murray, A., Ellis, M. U., Castellanos, T., Gaul, Z., Sutton, M. Y. ve Sneed, C. D. (2014). Sexual health discussions between African-American mothers and mothers of Latino descent and their children. *Sex Education*, 14(5), 597–608. doi: 10.1080/14681811.2014.908767
- Nielsen, S. K., Latty, C. R. ve Angera, J. J. (2013). Factors that contribute to fathers being perceived as good or poor sexuality educators for their daughters. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice About Men as Fathers*, 11(1), 52–70. doi: 10.3149/fth.1101.52

- Noone, J. ve Young, H. M. (2010). Rural mothers' experiences and perceptions of their role in pregnancy prevention for their adolescent daughters. *Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing*, 39(1), 27–36. doi: 10.1111/j.1552-6909.2009.01082.x
- Sneed, C., Somoza, C. G., Jones, T. ve Alfaro, S. (2013). Topics discussed with mothers and fathers for parent–child sex communication among African-American adolescents. *Sex Education*, 13(4), 450–458. doi: 10.1080/14681811.2012.757548
- Stein, S., Kohut, T. ve Dillenburger, K.(2018) The importance of sexuality education for children with and without intellectual disabilities: What parents think. *Sexuality and Disability*, 36(2), 141–148. doi: 10.1007/s11195-017-9513-9
- Pluhar, E., Dilorio, C. K. ve McCarty, F. (2008). Correlates of sexuality communication among mothers and 6-12-year-old children. *Child: Care, Health and Development*, 34(3), 283–290. doi: 10.1111/j.13652214.2007.00807.x
- Robinson, K. H., Smith, E. ve Davies, C. (2017). Responsibilities, tensions and ways forward: parents' perspectives on children's sexuality education. *Sex Education*, 17(3), 333-347. doi: 10.1080/14681811.2017.1301904
- Rose, I. D., Friedman, D. B., Annang, L., Spencer, S. M., ve Lindley, L. L. (2014). Health communication practices among parents and sexual minority youth. *Journal of LGBT Youth*, 11(3), 316–335. doi: 10.1080/19361653.2013.864964
- Teddle, C. ve Yu, F. (2007). Mixed methods sampling: A typology with examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 77-100.
- Tobey, J., Hillman, S. B., Anagurthi, C. ve Somers, C. L. (2011). Demographic differences in adolescents' sexual attitudes and behaviors, parent communication about sex, and school sex education. *Electronic Journal of Human Sexuality*, 14, 1–12.
- Tuğrul, B. ve Artan, İ. (2001). Çocukların cinsel eğitimi ile ilgili anne gürüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 141-149.
- Turnbull, T., Wersch, A. ve Schaik, J.(2008). A review of parental involvement in sex education: The role for effective communication in British families. *Health Education Journal*, 67(3), 182-195. doi: 10.1177/0017896908094636
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Weekes, C. V., Haas, B. K. ve Gosselin, K. P. (2014). Expectations and self-efficacy of African American parents who discuss sexuality with their adolescent sons: An intervention study *Public Health Nursing*, 31(3), 253-261. doi: 10.1111/phn.12084
- Wilson, E. K., Dalberth, B. T., Koo, H. P. ve Gard, J. C. (2010). Parents' perspectives on talking to preteenage children about sex. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 42(1), 56–63. doi:10.1363/4205610
- Wilson, E. K., Dalberth, B. T. ve Koo, H. P. (2010). We're the heroes!: Fathers' perspectives on their role in protecting their preteenage children from sexual risk. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 42(2), 117–124. doi: 10.1363/4211710

Wong, L. P. (2012). Qualitative inquiry into premarital sexual behaviours and contraceptive use among multi-ethnic young women: Implications for education and future research. *Plos One*, 7(12). doi: 10.1371/journal.pone.0051745.

Parents' Speaking Strategies About Sexuality with Children and Their Self-Competence

Abstract

The purpose of this study was to evaluate parents' knowledge of sexuality, their communication with their children about sexuality and their views on the content of a sexual education program. The data were collected from 230 parents who have children between the ages of 3-14. The Parenting and Child Sexuality Questionnaire was used as the data collection tool. The quantitative analyses included the descriptive statistics as well as Pearson product moment correlations and a standart multiple regression analysis. As for qualitative data analysis, content analysis was conducted. The results have shown that parents get information about sexuality from the media, the internet, their families. They talk with their children about protecting sexual areas, gender differences and changes in the body. The participants have indicated that they pay attention to the language they use and provide a proper environment in order to facilitate communication. They also prefer to speak over a visual or audio material. The participants have reported that any information on protecting the child from sexual abuse included in the curriculum of a sexual education program would be useful for them. The results are discussed in the light of the relevant literature.

Keywords: Parenting, communication strategies about sexuality, parental self competency, sexual education